

Nauczanie religii jako praca nauczycielska

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 3 sierpnia 2000 r., II UKN 661/00 uznał, że nauczanie religii w punktach katechetycznych prowadzone przez osoby prawne Kościoła Katolickiego przed wejściem w życie ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunkach Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (DzU nr 29, poz. 154 ze zm.) było pracą nauczycielską pojęciu art. 1 w związku z art. 3 pkt 1 Karty Nauczyciela oraz art. 2 ust. 3 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (DzU nr 95, poz. 425).

Przepis art. 88 ust. 1 ustawy z dnia 21 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (w brzmieniu obowiązującym w dacie wyrokowania, nadanym ustawą z dnia 14 czerwca 1996 r, jednolity tekst: DzU z 1997 r. nr 56, poz. 357 ze zm.) stanowił podstawę prawną dla wyjątkowego uprawnienia przejścia na emeryturę przed osiągnięciem wieku emerytalnego, służącego nauczycielom mającym trzydziestoletni okres zatrudnienia, w tym 20 lat pracy w szczególnym charakterze.

Krąg uprawnionych do emerytury, zwanej emeryturą nauczycielską, określony został w powołanym przepisie w sposób wymagający bliższego sprecyzowania, i tak, celem wyjaśnienia użytych w nim pojęć „nauczyciel” oraz „praca w szczególnych warunkach” należy sięgnąć do ich definicji zawartych w innych przepisach Karty Nauczyciela. O nauczycielach (bez bliższego określenia) mówi art. 3 pkt 1 Karty, definiując ich jako nauczycieli, wychowawców i innych pracowników pedagogicznych, zatrudnionych w przedszkolach, szkołach lub innych placówkach wymienionych w art. 1 ust. 1 tej ustawy. W tej definicji następuje powiązanie statusu nauczyciela z miejscem jego zatrudnienia; nauczycielami w rozumieniu Karty Nauczyciela są więc tylko nauczyciele wykonujący pracę nauczycielską w miejscach określonych w art. 1 ust. 1 Karty.

Rozstrzygnięcie, czy w świetle definicji z art. 3 pkt 1 Karty Nauczyciela jest możliwe traktowanie jako nauczyciela księdza katolickiego, uczącego religii przed 1 września 1991 r. w parafialnych punktach katechetycznych, wymagało zatem stwierdzenia, czy parafie były placówkami wskazanymi w art. 1 ust. 1 Karty Nauczyciela, mimo że w przepisie tym nie wymienia się punktów katechetycznych *expressis verbis*. Pogląd, że parafialna działalność katechetyczna jest pracą nauczycielską wyraził już Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 30 lipca 1997 r., II UKN 201/97 (OSNAPUS 1998 nr 11, poz. 347) przyjmując, iż punkt katechetyczny należy traktować jako jednostkę organizacyjną objętą systemem oświaty, określoną w art. 2 ust. 3 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (DzU nr 95, poz. 425 ze zm.), jedną

z placówek oświatowo-wychowawczych, umożliwiających w szczególności uzyskanie oraz uzupełnienie wiedzy ogólnej, zdobywanie umiejętności, kształtowanie i rozwijanie zainteresowań i uzdolnień, także korzystanie z różnych form wypoczynku, odpowiadającą wymienionym w art. 1 ust. 1 Karty Nauczyciela.

Jakkolwiek w ramach systemu oświaty punkt katechetyczny nie posiada statusu szkoły (por. art. 3 ust. 1 pkt 3 ustawy o systemie oświaty), to jednak w ustawowej definicji „szkoły” ujętej w art. 3 ust. 2 pkt 2 Karty Nauczyciela punkt ten plasuje się jako placówka, w której wykonywana jest praca nauczycielska. Potwierdza to powołane na wstępie zarządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 kwietnia 1996 r. w sprawie szczegółowego zakresu uprawnień i obowiązków nauczycieli i wychowawców zatrudnianych w szkołach (placówkach) prowadzonych przez osoby prawne Kościoła Katolickiego (MP nr 30, poz. 316), wskazujące na stosowanie przepisów Karty Nauczyciela, w tym jej art. 88, do osób zatrudnionych w tych szkołach (placówkach) w wymiarze nie niższym niż połowa obowiązującego wymiaru zajęć. Taka deklaracja w akcie niższego rzędu nie byłaby zresztą możliwa, gdyby stosowanie przepisów Karty nie wynikało wprost z art. 21 ust. 2 w związku z art. 1 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej do nauczycieli i wychowawców zatrudnionych w szkołach oraz innych placówkach, wymienionych w art. 3 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, prowadzonych przez osoby prawne Kościoła Katolickiego.

Argumentem na rzecz jednakowego traktowania nauczycieli religii przez cały okres prowadzenia tej nauki, niezależnie od narzucanych jej rygorów oraz nakazu odbywania poza szkołami państwowymi, jest wniosek prawny wynikający z ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, która - zastrzegając, że nauczanie religii jest wewnętrzną sprawą Kościoła - przyznaje Kościołowi prawo do nauczania religii oraz religijnego wychowania dzieci i młodzieży organizowanego przez parafie i domy zakonne (art. 18) oraz sankcjonuje dotychczasową praktykę nauczania jej w punktach katechetycznych organizowanych w kościołach, kaplicach i budynkach kościelnych, a także w innych pomieszczeniach udostępnionych na ten cel (art. 19 ust. 1). Odbywanie w latach 1957-1991 nauki religii katolickiej wyłącznie poza szkołami państwowymi nie może, po transformacji ustrojowej, decydować o niezaliczalności pracy katechetycznej prowadzonej w tamtym czasie, gdy obecnie stosowanie praw i obowiązków ustalonych dla nauczycieli i wychowawców zatrudnionych w państwowych szkołach i placówkach

oświatowo-wychowawczych oraz opiekuńczo-wychowawczych, odnosi się wprost do nauczycieli i wychowawców zatrudnionych w szkołach lub innych placówkach oświatowo-wychowawczych oraz placówkach opiekuńczo-wychowawczych prowadzonych przez kościelne osoby prawne, w zakresie określonym przez Ministra Edukacji Narodowej na wniosek Sekretariatu Konferencji Episkopatu Polski.

Niezależnie od tego, za identycznym traktowaniem stanów faktycznych sprzed dnia 1 września 1996 r. i po tej dacie przemawia spostrzeżenie natury ogólnej, a mianowicie, że rodzaj, sposób wykonywania, cel i znaczenie nauki religii było w każdym czasie identyczne. Księża prowadzący katechezę byli zatrudniani przez terenowe organy administracji państwowej za wynagrodzeniem, a w zakresie uprawnień do świadczeń traktowano ich na równi z pracownikami tych organów (por. zarządzenie Ministra Oświaty i Wychowania z dnia 19 sierpnia 1961 r. w sprawie prowadzenia punktów katechetycznych, DzUzr MOiW nr 10, poz. 124), wydane na podstawie art. 39 ust. 2 ustawy o rozwoju systemu oświaty i wychowania z dnia 15 listopada 1961 r., DzU nr 32, poz. 160 ze zm. oraz zarządzenie Ministra Oświaty i Wychowania z dnia 23 października 1981 r. o katechezie parafialnej, DzUzr MOiW nr 10, poz. 26). Odpowiada to późniejszemu zatrudnieniu zgodnie z Kartą na podstawie umowy o pracę na stanowisku nauczyciela religii w pozaszkolnych punktach katechetycznych, zawartej z dyrektorem szkoły wyznaczonej przez miejscowego kuratora oświaty (por. § 5 zarządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w szkołach publicznych, DzU nr 36, poz. 155).